

Kritická príloha FÓRUM

KRESBA - VIZÁR

Dvadsať rokov zlyhaní

Dnešné postupy sú jednoducho hlúpe. Stoja veľa a úžitok z nich je minimálny

V diskusiiach o klíme sa pohybujem už viac ako desať rokov, ale dodnes ma udivuje, ako ju vedie. Skúsme to zmeniť.

Globálne otepľovanie je skutočné a z väčšej časti spôsobené ľuďmi, ale naše riešenia zlyhávajú. Bol som jedným z najväčších kritikov Kjótskeho protokolu a to ešte v čase, keď bol považovaný za evanjelium. Dnes nemá Kjóto priaznivcov a nikto si ani nespomína, že by naň niekedy veril. Ak sa niečomu podobnému chceme vyhnúť, musíme sa vyrovnáť s niektorými nepríjemnými pravdami.

Prínosy sú zatiaľ väčšie

V prvom rade si musíme uvedomiť, že globálne otepľovanie je problémom budúcnosti, ale dnes

prináša úžitok. Veľa ľudí napríklad hovorí, že otepľovanie prinesie viac úmrtí z tepla, ale zabúdajú na to, že dnes viac ľudí umiera od zimy. Vyššie teploty znamenajú vyššie náklady na klimatizáciu, ale nižšie predstavujú náklady na kúrenie. Vzostup teplôt znamená, že sa mení optimálny teplotný rozsah pre niektoré plodiny, čo prináša nižšiu úrodu, ale vyšší podiel oxidu uhličitého, ktorý je pre rastliny blahodarný, celosvetové výnosy zvyšuje.

Keď ekonómovia zosumarizovali možné škody spôsobené otepľovaním, vyšlo im, že dlhodobý dopad bude negatívny, ale zvýšenie teploty o jeden až dva stupne Celzia bude prínosom. Jeden model odhaduje, že náklady prevýšia výnosy až v roku 2070.

Mali by sme prestať hovoriť

o tom, že to bude koniec sveta. Tak ako je hlúpe popierať, že existuje človekom spôsobené globálne otepľovanie, je neudržateľné tvrdiť, že pôjde o najväčšiu katastrofu tohto storočia.

Najznámejším ekonomickým modelom je model DICE profesora Williama Nordhausu z Yaleovej univerzity. Berie do úvahy škody ako vlny horúčav, hurikány či znížovanie úrody i zisky, ako sú vlny mrazu a CO₂ pre rastliny. Ich porovnaním došiel k tomu, že v priebehu najbližších 200 rokov budú náklady spojené s otepľovaním dosahovať čiastku 25 biliónov eur.

To nie je trivialita, ale treba ju zasadiť do kontextu. Počas týchto dvoch storočí dosiahne celosvetový HDP 1700 biliónov eur a spomínané náklady tak tvoria len pol druhého

percenta tejto sumy. Nie je to teda koniec sveta, ale problém, ktorý treba riešiť.

Ideme na fosílie

Zoberte si napríklad oxid uhličitý. Obrovské dotácie do zelenej energie vidíte na svojom účte za elektrinu, ale produkcia CO₂ od roku 1950 vytrvalo rastie. Kjótsky protokol, ktorý priniesol limity na jeho vypúšťanie, nemal žiaden výsledok.

Pokračovanie na 12. - 13. strane

Bjorn Lomborg (1965) je riaditeľom Centra kodanského konsenzu a autorom knihy Skeptický ekológ.

Timothy Garton Ash

Sýria ako Bosna?

Možno by vojnu mohli vyhrať rebeli v prípade, ak by dostali pomoc zo vzduchu i na zemi. Ale potom by z krajiny nebolo úniku, a chce niekto ďalší Irak?

Sedem dní

Odkiaľ ideme, kam kráčame...

Ak niekde počujete alebo čítate výrok „ale v nijakom prípade sme neporušili zákon“, môžete si byť istí, že išlo o niečo prinajmenšom podozrivé.

Môžete si byť istí z niekoľkých dôvodov. Napríklad neporušili zákon ešte neznamená, že ste dodržali slovo. Ak ste nedodržali slovo, neporušili ste síce zákon, lebo v ústave sa o dodržiavaní slova nič nespomína, ale zachovali ste sa neslušne, nezodpovedne a podlo. Ak ste neslušní, nezodpovední a podlí, tak by ste mali byť odpísaní, aj keď ste neporušili nijaký zákon.

Zvykne sa vraviť, že v civilizovanej spoločnosti je dôležité do-

držiať tzv. nepísané zákony, džen-tlmenské dohody, dobré mravy. Iste. Ale stačilo by dodržiavať tie písané. Mám na mysli desať prikázaní, ktoré Mojžiš zniesol z tej hory, kde bol vyjednávať, ako ďalej. Potom zišiel dolu s tými kamennými tabuľami a povedal svojim: „Mám pre vás dve správy. Jednu dobrú a jednu horšiu. Tá dobrá: zo sto prikázaní sa mi to podarilo zjednať na desať. A teraz tá horšia: nezosmilniš ostáva.“

Nevedno, kto sa v tej chvíli tešil a kto bol sklamaný, ale je isté, že Mojžiš sa ukázal ako perfektný vyjednávač, lebo tie pôvodné požia-

Milan Lasica

davky znížil o deväťdesiat percent a to je teda výsledok, ku ktorému je ťažké čo len priblížiť sa. Ale zo strany Mojžiša to zase bol reálny úsudok. Desať je síce menej ako sto, ale tých desať sa dá aspoň zapamätáť, takže hrozba trestu visí stále nad nami.

Zdá sa, že v dnešných časoch už aj desať prikázaní je na nás veľa.

Hľadáme vyjednávača, ktorý by to znížil. Aspoň na päť, možno aj tri by stačili a niektorí by mohli mať výnimku a nemuseli by dodržiavať ani tie tri.

Ale čo ponechať? Kto o tom rozhodne? Parlamentná komisia? Vo štvrtej knihe Mojžišovej mu Pán hovorí: „Ak človek spácha nejaký hriech, nech nahradí zavinenú škodu v plnej hodnote, nech pridá k tomu pätinu a dá tomu, voči komu sa previnil.“ Nevie, či sa to dá jasnejšie formulovať. Ak by to fungovalo takto, aj Najvyšší, aj Ústavný súd by si mohli vziať dovolenku. Pravdaže neplatenú.

Slovensko vo svojej demokratickej histórii zažilo už viacero pokusov o etablovanie liberálnych politických strán. Úspešnosť týchto projektov bola rôzna, ale spoločné mali jedno – v zásade mali krátke trvanie a rovnaké vyústenie do bezvýznamnosti. Stačí si pripomenúť príbehy ANO či Slobodného fóra. Dôvody ich úpadku bývali rôzne a spravidla nemali súvislosť s ich ideovou orientáciou či programom. Spoločné však mali to, že sa nedokázali vo svojom prostredí dostatočne zakoreniť.

Nešlo o myšlienky

Liberálne strany v Európe (tie slovenské nevynímajúc) spravidla nebývajú vo svojich krajinách najsilnejšími hráčmi. Ich profil im objektívne neumožňuje získavať masovú podporu a konkurovať veľkým subjektom. Podobne ani ich členské základne nepatria k vysoko početným. Úplná rezignácia na tento aspekt sa však spravidla vypomstí a presne tomu v súčasnosti čelí SaS.

Strana vedená Richardom Sulíkom si pritom zo všetkých slovenských liberálnych projektov počína(la) najlepšie. Po mimoriadne úspešných voľbách 2010 si dokázala uchovať parlamentné postavenie i o dva roky neskôr, hoci za cenu značne frustrujúceho volebného výsledku. V súčasnosti prechádza vnútorným konfliktom, ktorého jediným objektívne pravdivým rysom je fakt, že trvá prídlho. Lepšie povedané, príliš dlho na stranu s takým marginálnym počtom členov.

O tom, o čom skutočne je respektíve bol interný spor v SaS, sa dá polemizovať. V zásade však nešlo o ideovú bitku, keďže medzi oboma frakciami výraznejšie hodnotové rozdiely jednoducho neexistujú. Ako jeden z odlišujúcich bodov bola spomínaná snaha Kollárovej skupiny o organizačné zmeny vrátane rozšírenia členskej základne. Môže sa zdať, že ide o nepodstatnú záležitosť, ale skutočnosť je iná.

Chybná vízia

Jedným z viditeľných znakov SaS bývala už od jej založenia schopnosť vlastnej prezentácie. Inak povedané, Sulíkova strana vedela svoje témy predať a to s veľkým ziskom. Pred jej prvými parlamentnými voľbami 2010 tak k jej imidžu patril profil novej strany, odvodový

FOTO SME - VLADIMÍR ŠIMÍČEK

SaS a jej Termopyly

Strana vedela témy predať, tento obraz sa však úplne zmenil

bonus či snaha o schválenie registrovaných partnerstiev. Po krátkej vládnej epizóde sa tento obraz úplne obmenil. Ako hlavná tu vystala zodpovednosť za pád Radičovej kabinety, pričom strana tento imidž „vinníka“ od seba nedokázala odvrátiť. Neochota k vlastnej obmene a organizačnej transformácii je však celkom iná záležitosť. Kým neschopnosť presvedčiť voličov o správnosti postoja počas hlasovania o eurovale bola daná slabou komunikáciou, zotrúvanie na profile málopočetnej strany je dôsledkom úplne chybnéj vízie.

Členstvo v súčasnosti nezohráva takú významnú rolu ako kedysi, no naďalej má svoj význam. Politická strana prostredníctvom svojej základne minimálne deklaruje pred voličmi určitú personálnu kompetenciu a samotný argument, že kvalita poráža prostú a nelimitovanú kvantitu, úplne neobstojí. Elektronická sociálna sieť totiž nikdy nenahradí živých ľudí. Jednoducho istá organizačná

“Odchod časti vedenia na konci roku 2015 by mal fatálne následky, ktoré by strana nebola schopná zvrátiť.

základňa je pre strany potrebná, rovnako ako aj Google už dávno netvorila iba jeho dvaja zakladatelia.

Problém do extrému

Zhodou okolností sa ma nedávno jeden český novinár pýtal, či existuje niečo ako prirodzená veľkosť strán v zmysle počtu ich členov. I keď by mohlo byť zaujímavé kontrovať okamžitou číselnou odpoveďou, faktom je, že daný údaj závisí od toho, akú rolu chce konkrétna politická strana zohrávať. Ak chce pôsobiť ako lokál-

ne či regionálne hnutie a venovať sa samospráve, niekoľko desiatok či pár stoviek osôb na to plne postačuje. Ak však chce aktívne participovať na celoštátnej úrovni, tak zotrúvanie na tomto počte členov nie je risk, ale perspektívna samovražda. Minimálne jednou kompetenciou totiž politické strany musia disponovať bez výnimky a to potenciálom nominovať dostatočný počet kandidátov. V prípade SaS však jej členská základňa znemožňuje uskutočniť akýkoľvek zmysluplný proces výberu nominantov do iných ako európskych volieb (o prezidentských v tomto zmysle nemá význam hovoriť), teda do tých volieb, ktoré slovenskí voliči už opakovane stihli odsúdiť ako zbytočné.

Touto diagnózou, teda absenciou zakorenenia v spoločnosti pritom trpelo viacero slovenských strán, no až prípad SaS tento stav posunul do extrému. Kollárovej skupine síce možno vytknúť neobratnú komunikáciu a absenciu skutočných

tém odlišujúcich ju od Sulíkovo vedenia, no v otázke členstva má bezvýhradnú pravdu. Žiadna politická strana, nech má akokoľvek silný program, profesionálne zvládnutú kampaň a skupinu úspešne pôsobiacich lídrov, nemá potenciál dlhodobo prosperovať, ak za ňou nebude stáť adekvátna personálna základňa. O to skôr, ak ide o naďalej relatívne novú stranu, ktorej voliči k nej nie sú viazaní žiadnym dlhodobejším a pevnejším putom, čo preukázali i posledné voľby.

Solidarita so samým sebou

Má teda SaS perspektívu? Za určité šťastie sa pre túto stranu dá považovať, že súčasné udalosti prebehli dlho pred najbližšími parlamentnými voľbami. Odchod časti vedenia na konci roku 2015 by mal pravdepodobne fatálne následky, ktoré by strana nebola schopná zvrátiť. Za daného stavu, naopak, túto možnosť má, avšak musela by si uvedomiť, že inovácia programu a skvalitnenie kampane jej samotné nepomôžu. SaS by tak musela pristúpiť na cestu, ktorú pre ňu navrhoval práve Jozef Kollár, čo sa však na základe dovtedajšej komunikácie javí ako nepravdepodobné. Jednoducho povedané, SaS by mala rozšíriť slobodu prijímania nových členov a to zo solidarity k svojmu vlastnému osudu.

Zhrnuté a podčiarknuté – SaS naďalej predstavuje doteraz najúspešnejší pokus o etablovanie stredopravej liberálnej strany na Slovensku. Aby však svojmu postaveniu dala možnosť ďalšej perspektívy, musí upraviť svoju stratégiu voči sebe samej. Sfilmovaný príbeh o Sparte, ktorá pri Termopylách s tristo vojakmi (v skutočnosti ich bolo niekoľko tisíc) zadržovala ohromnú prevahu Peržanov pred ich vpádom do Grécka, je dostatočne známy. Zjavne však nie i adekvátne poučný. Richard Sulík síce nie je kráľ Leonidas, ale mal by si pripustiť, že tri stovky členov môžu strane zaistiť nanajvýš krátkodobé prežívanie, ale nie trvalejší život. A to ich je už teraz o dosť menej.

Peter Spáč (1984) je politológ. Je autorom knihy Priama a zastupiteľská demokracia na Slovensku.

Dvadsať rokov zlyhaní

Dokončenie z 11. strany

Jedinú známku zníženia jeho emisií sme zaznamenali v roku 2009 v dôsledku hospodárskej krízy, ale recesia a znížovanie HDP neláka politikov ani voličov. Jednoducho povedané, posledné dve desaťročia klimatickej diskusie nemali prakticky žiaden vplyv na globálnu produkciu tohto plynu. Ale pozrite sa okolo a v Európe vidíte množstvo solárnych panelov či veterných turbín. Zmení to celkovú situáciu? Nie.

Medzinárodná energetická agentúra IEA v najnovšom odhade ukazuje, že v roku 2010 tvorila energia zo vzduchu 0,7 percenta a zo slnka len 0,1 percenta celkovej produkcie. Prevažnú väčšinu obnoviteľných zdrojov tvoria vodné elektrárne a biomasa. Ani pri optimistickom pohľade do roku 2035 nevidí IEA veľké zlepšenie: podiel vetra na celkovej produkcii energie má dosiahnuť 2,5 a slnka 1 percento.

Svet pôjde stále na fosilné palivá: v roku 2010 z nich pochádzalo 81 percent energie, v roku 2035 to bude len o dve percentá menej. Veľa ľudí sa pýta, prečo nemôžeme byť zelenší. Jednoducho preto, že by to stálo príliš veľa. Obnoviteľné zdroje nedokážu zaistiť plynulú dodávku energie. Fosilné palivá nespálujeme preto, že chceme našťvať environmentalistov, ale preto, že podporujú ekonomický rast.

Vaše emisie sú v Číne

Bez ohľadu na veľkosť znížovania emisií v nasledujúcich dekádach tieto neprinesú merateľný výsledok. Ide o to, aby sme urobili niečo, čo má zmysel, a nie to, čo len dobre vyzerá.

Emisie, o ktoré pôjde v tomto storočí, pochádzajú z rozvojového sveta. Rozvinutý svet emituje 43 percent CO₂, ale náš podiel sa bude znižovať. Naša politika nebude dôležitá, kým sa k nej nepridá Čína,

India a zvyšok sveta. Tie si však niektoré veci nemôžu dovoliť.

Európska únia si gratuluje, že emisie výrazne znižuje, ale je to pokrytectvo. My len jednoducho exportujeme naše emisie do Číny.

Zoberte si len slovenské emisie. Po kolapse komunizmu rýchlo klesli a potom dochádzalo k zníženiu emisií v súlade s klimatickou politikou EÚ. Ale to je len produkcia na vašom území. Veľa emisií, za ktoré ste zodpovední, pochádza z Číny, ktorá produkuje tovar, ktorý kupujete. Keď sa na to pozrieme z tohto hľadiska, tak Slovensko zvýšilo za posledných 10 rokov svoje emisie o 11 percent. Podobne sú na tom všetky štáty v rozvinutom svete.

Takže čo by sme mali robiť? V prvom rade si musíme uvedomiť, že starý prístup je nanič.

Tri dôvody nefunkčnosti

Kjóto nefunguje z troch dôvodov. Po prvé, znížovanie emisií je drahé.

Fosilné palivá spaľujeme preto, že poháňajú takmer všetko, čo máme na modernej civilizácii radi. Znižovanie emisií bez náhrady v podobe cenovo dostupných a účinných zdrojov energie znamená drahú energiu a nižší rast. Európska politika 20-20-20, ktorá je záväzkom, že do roku 2020 sa emisie znížia o dvadsať percent oproti roku 1990 a 20 percent energie má pochádzať z obnoviteľných zdrojov, bude stáť 190 miliárd eur ročne.

Po druhé, aj keby tento prístup uspel, problém nevyrieši. Aj keby všetci splnili záväzky Kjótskeho protokolu, teploty by na konci storočia poklesli o 0,004 °C. Politika EÚ bude za celé storočie stáť približne 15 biliónov eur, teploty však zníži o zanedbateľných 0,05 °C.

Po tretie, ekologická energia nie je pripravená. Je drahšia než tradičné zdroje a jej využívanie nevytvára nové pracovné miesta. Naopak – vyššie a dotované náklady

na ňu ničia pracovné miesta všade inde. Obnoviteľné zdroje neznižujú závislosť od ropy, pretože z obnoviteľných zdrojov sa normálne vyrába iba elektrická energia, ktorá sa s využitím ropy vyrába veľmi zriedka. Pri súčasnej politike jednoducho platíme príliš veľa za príliš málo.

Náklady za to nestoja

Je vcelku ľahké ukázať, že dnešné postupy sú jednoducho hlúpe. Pozrite sa napríklad na škodu, ktorú spôsobí tona oxidu uhličitého navyše. Najnovší prehľad 311 publikovaných odhadov ukazuje, že celkové náklady najpravdepodobnejších budúcich škôd predstavujú 4 eurá na tonu CO₂. To znamená, že zníženie tony emisií tohto plynu za viac ako štyri eurá nie je dobrý nápad.

Žiaľ, takmer všetky politiky zamerané na boj proti otepľovaniu sú zlé. Spojené štáty napríklad platia viac ako stonásobok: zníženie o jednu tonu ich stojí 512 eur. Ročne tak

Nikdy viac! Kričali sme po druhej svetovej vojne, po Rwande, po Bosne. A potom sa to stalo znova a znova.

Podľa najnovších odhadov zomrelo v sýrskej občianskej a zástupnej vojne okolo 70-tisíc ľudí. Viac ako štyri milióny Sýrčanov potrebuje humanitárnu pomoc a pol druhého milióna obyvateľov sú utečenci.

Podľa UNICEF-u trpia takmer tri milióny detí. Už dnes je sýrska vojna jednou z najväčších humanitárnych katastrof našich čias. Ak neskončí, počty obetí i strádajúcich ešte viac narastú a v Stredomorí sa objaví nové Somálsko.

Sýria v Európe

Počet obyvateľov Sýrie sa v roku 2011, keď sa začal ozbrojený konflikt, pohyboval okolo 23 miliónov, čo je porovnateľné s bývalou Juhoafrikou. Za desaťročie juhoslovanských vojen zomrelo ich následkom asi stotisíc ľudí a 4 milióny prišli o domovy. Sýria podobné počty dosiahla za dva roky. Tak prečo o nej dnes denne nehovoríme?

Pred dvadsiatimi rokmi o Bosne hovoril každý. Pred desiatimi rokmi hovoril každý o Iraku. Dnes, po skúsenostiach s Bosnou a Rwandou, máme dokonca doktrínu Spojených národov, ktorá hovorí o zodpovednosti za ochranu. Ale ak sa neuplatňuje na humanitárnu katastrofu spôsobenú ľuďmi v Sýrii, kde inde sa má uplatňovať?

Čítajúc povzbudivé správy o dohode medzi Srbskom a Kosovom sa do mysle vkráda otázka: ako by sa situácia v Sýrii vyvíjala, keby ležala v Európe. A keby bolo Srbsko súčasťou Blízkeho východu?

Najhanebnejšie je, že to vyzerá tak, že pre Európanov nemá život Araba takú cenu ako život Európana. A ešte menšiu má život Afričana. Aj keď je číslo 5,4 milióna obetí, ktoré priniesol ozbrojený konflikt v Demokratickej republike Kongo, nadhodnotené, všetky ostatné vojny sú proti tomuto nič. Nech je, ako chce, ide tu o nejaký druh podvedomého rasizmu.

Čo si s tým počať?

V lepšom svetle by náš asymetrický vzťah k Srbsku a Sýrii ukázalo iné vysvetlenie. Európa, v ktorej sa zrodili dve vojny, do ktorých sa zapojil celý svet, po nich samu seba

Sýria ako Bosna?

Najhanebnejšie je, že to vyzerá tak, že pre Európanov nemá život Araba takú cenu ako život Európana

FOTO - SITA/AP

zadefinovala ako kontinent mieru. A tak vojna a zamýšľaná genocída, ktorá sa odohrávala na európskej pôde, prebudila túto identitu. My vo zvyšku Európy sme nechali iných Európanov zomierať a vyháňať ich z domovov v čase, keď sme pateticky vyhlasovali, že „nastala hodina Európy“. Ale aspoň sme sa o Balkán zaujímal.

Sýria je pre nás vzdialená krajina, o ktorej nevieme nič. Naši muži a ženy tam nezomierajú. Teda s výnimkou, ako sa nedávno ukázalo, statočných vojnových reportérov, zopár európskych džihadistov a dobrodruhov. Ale pre fakt, že sa o Sýriu nezaujíname tak vášnivo ako o Bosnu a Irak, existuje ešte

iné vysvetlenie: nikto nevie, čo si s týmto konfliktom počať.

Chce niekto ďalší Irak?

V Bosne sme zvrátili ozbrojený konflikt medzi Chorvátmi, Srbmi a Bosniakmi, priviedli sme znesvárené strany k rokovaciemu stolu, kde vznikla aspoň hrubá dohoda, založená na etnickom rozdelení. V Kosove sme priamo zasiahli zo vzduchu aj po zemi, aby sme zaistili mier a oddelili oba národy ešte viac. Po trinástich rokoch je zblíženie ešte stále v embryonálnom štádiu, ale je motívom pre eventuálne členstvo v Európskej únii.

Niektorých ľudí, zvlášť v USA, Británii a Francúzsku, láka my-

šlienka, že ak by sa do mesiaca skončili zbrojné sankcie EÚ voči Sýrii, mohli by sme zvrátiť pomer síl v prospech rebelov. Oprava: v prospech správnych rebelov, nie tých zlých, spojených s al-Káidou. Tak by sme vraj mohli sprostredkovať prechod k novej, postasadovskej Sýrii.

Julien Barnes-Dacey z think-tanku Európska rada pre zahraničné vzťahy však hovorí, že sa tak stane len ťažko. Asad bude naďalej bojovať zúriavo a s podporou alawitskej, kresťanskej, šiitskej a drúzskej menšiny proti opozícii, ktorá sa dnes väčšinou identifikuje so sunnitským islamom. A nielen to: dôležitejšie je, že bude naďalej

dostávať pomoc od iných štátov, najmä z Iránu, ktorý cíti, že v stávke je aj jeho vlastná budúcnosť.

Možno by vojnu mohli vyhrať rebeli v prípade, ak by dostali pomoc zo vzduchu i na zemi. Ale potom by z krajiny nebolo úniku, a chce niekto ďalší Irak?

Horšie ako pred storočím?

Barnes-Dacey načrtnol iný plán – deeskalácia vyjednaná medzi zainteresovanými štátmi, ktoré by sa zhodli na znížení prílevu zbraní do Sýrie a nútili by svojich chránencov nájsť kompromis. To sa však nezdá možné zrealizovať.

Bojím sa, že Sýria je predzvestou iných udalostí. V bývalej Juhoafrici mali nakoniec prevahu Európa a Západ ako taký. Rusko to čiastočne

Možno by vojnu mohli vyhrať rebeli v prípade, ak by dostali pomoc zo vzduchu i na zemi. Ale potom by z krajiny nebolo úniku, a chce niekto ďalší Irak?

vyrovnávalo, ale nikdy necítilo, že v Srbsku sú v stávke jeho životné záujmy. A nakoniec trvalo desať rokov, kým sme dosiahli aspoň neporiadny mier. V Sýrii je to inak.

Vo svete súťažiacich mocností, ktoré majú v rozdelení krajine svoje záujmy, možno občiansku a zástupnú vojnu len ťažké zastaviť.

Pred sto rokmi sa začalo balkánskymi a prvou svetovou vojnou najkrvavejšie storočie ľudskej histórie. Kým nevymyslíme spôsob riešenia konfliktov, ktorý by bol dosť silný na to, aby držal nový svetový neporiadok v medziach, dvadsiate prvé storočie sa môže stať ešte krvavejším.

Timothy Garton Ash (1955) je britský politológ a historik. Naposledy mu vyšla v češtine kniha Rok zázakov.

minú 13,5 miliardy eur a znížia len pol percenta svojich emisií.

Dôsledkom takejto politiky je, že sa zvyšuje cena pre spotrebiteľov aj ich následná nespokojnosť. V Nemecku sa od roku 2000 zvýšili ceny elektriny o 61 percent, pričom štvrtinu z ceny elektrickej energie tvorí príspevok na obnoviteľné zdroje. Výsledkom je, že 800 000 nemeckých domácností nie je schopných platiť svoje účty za elektrinu. A na Slovensku? Najchudobnejších 10 percent domácností minie len na kúrenie asi pätinu svojho príjmu, čo je najviac v Európe. Z dlhodobého hľadiska je to bez pochyb neudržateľné.

Často počuť argument, že stačí zaviesť uhlíkovú daň alebo emisné povolenky, čo je krok k riešeniu globálneho otepľovania. Ale to nie je pravda. Ak by bola daň aj dosť vysoká na to, aby výraznejšie znížila emisie, výraznejšie by tiež znížila ekonomický rast – to by bolo samovra-

žedné pre politikov i ekonomiku. Aj keby uhlíkovú daň vo výške štyroch eur na tonu prijal celý svet, neznížilo by to emisie ani o desať percent. Ak by daň prijali len niektoré štáty, efekt by bol v podstate nulový.

Tam, kde sa o to pokúsili, to viedlo k politickému krachu (Austrália), krachu klimatickej politiky (USA) alebo k neuveriteľne drahej politike s nulovým výsledkom (EÚ). Musíme si teda priznať, že všetky doterajšie metódy zlyhali.

Ako počítače

Jediným spôsobom, ako dosiahnuť dlhodobé zníženie emisií, je výrazné zlacnenie zelenej energie. Ak bude zelená energia stať menej ako fosílna, prejdú na ňu všetci, vrátane Číny.

To, samozrejme, vyžaduje prelomové zmeny v zelených technológiách a oveľa viac inovácií. Na kodanskom summite o klimatických zmenách panel ekonómov, vrátane

troch nositeľov Nobelovej ceny, zistil, že najlepšou dlhodobou stratégiou je výrazné zvyšovanie investícií do výskumu a vývoja zelených technológií. Tie navrhli celosvetovo zvýšiť desaťkrát – v prepočte na 100 miliárd dolárov ročne. To by sa rovnalo dvom promile globálneho HDP, pričom príspevok zo Slovenska by predstavoval okolo 180 miliónov eur. Porovnajte to s nákladmi na klimatickú politiku EÚ: Slovensko stojí asi miliardu ročne.

Výskum a vývoj, samozrejme, nič nezaručujú. Stále je to však väčšia šanca, ako pokračovať v márnom úsilí uplynulých dvadsiatich rokov.

Analógiu vidno vo vývoji počítačov. Lepšie počítača sme nezískali tým, že by sme hromadne začali vyrábať dotované elektrónky. Neposkytovali sme žiadne granty na to, aby všetci obyvatelia Západu mali v šesťdesiatych rokoch doma počítač. Ani sme neuválili daň na písacie stroje. Prelom nastal tak, že

sme výrazne zvýšili investície do výskumu a vývoja a preto vzniklo mnoho inovácií, ktoré spoločnostiam ako IBM a Apple umožnili vyrábať počítač, ktorý si spotrebiteľia chceli kúpiť.

Zlé a dobré riešenie

Práve to USA urobili v prípade frakovania. V uplynulých tridsiatich rokoch minuli asi 10 miliárd dolárov na inovácie, čím sprístupnili obrovské nové zdroje predtým nedostupného bridlicového plynu. Napriek legitímnym obavám o bezpečnosť nemožno obísť veľké prínosy, ktorými sú výrazný prepad cien zemného plynu a zmena štruktúry výroby elektriny v Spojených štátoch. Predtým sa polovica elektriny vyrábala z uhlia a pätina z plynu. Dnes tvorí uhlie 37 percent a plyn 30. To zredukovalo emisie CO₂ v Spojených štátoch o 400 až 500 miliónov ton ročne.

Bridlicová bonanza môže aj za

dlhodobý spoločenský a ekonomický prínos prostredníctvom nižších cien energie: americkí spotrebiteľia získajú z nižších cien zemného plynu približne 77 miliárd eur. V kontraste k tomu zníženie emisií CO₂ o 330 miliónov ton v EÚ prostredníctvom uhlíkovej dane bude stať až 190 miliárd.

To ilustruje, prečo musíme priznať, že uplynulých dvadsať rokov boja s otepľovaním bolo zlyhaním. Kým nebudú obnoviteľné zdroje pripravené, budeme míňať obrovské sumy na drobné zníženie emisií CO₂. Namiesto toho by sme sa v nasledujúcich dvadsiatich až štyridsiatich rokoch mali sústrediť na výrazne vyššie investície do výskumu a vývoja zelenej energie. Nie je riešením, že zvýšime cenu fosílnych palív tak, aby ich nikto nechcel – to nikdy nebude fungovať –, riešením je, aby bola zelená energia taká lacná, že ju bude chcieť každý.